

När skolan blev en marknad

En idéanalys av kommunaliserings- och friskolereformen

Abstract

During the 1980's and the 1990's several political reforms were implemented in the Swedish education system. The reformation led to a decentralization of the school responsibility and an increased market orientation in the Swedish school system. The decentralization reform was initiated by the social democrats, and the marketization reform by the moderates. The aim of this essay is to examine whether the social democrats and the moderates outlook on the marketization of the Swedish educational system differ, or if they have a similar view of the issue, and also which party is to be held responsible for the matter. This is done by implementing an idea analysis on the committee reports that addresses these reforms. The idea analysis is supplemented with two ideal types, one of which is constructed for New Public Management, and one for ideas that oppose NPM. The parties view on the school marketization are identified in the committee reports by using these methods to find key concepts and ideas. The conclusions of the essay are that the parties are both to be held responsible for the increased market orientation of the Swedish school system, and that their views on the marketization are to be seen as similar.

Nyckelord: NPM, skola, marknadisering, Socialdemokraterna, Moderaterna, kommunalisering, friskolereformen, idéanalys, idealtyp.

Antal ord: 10 280

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Syfte och frågeställning	2
2	New Public Management	4
2.1	”A Public Management for All Seasons?”.....	4
2.1.1	Historisk kontext.....	4
2.1.2	De sju doktrinerna.....	6
3	Metod	7
3.1	Analysmetod och verktyg	7
3.2	Idealtyper	8
3.2.1	Idealtypsschema.....	8
3.2.2	Nyckelord.....	10
3.3	Begrepp	10
3.3.1	Marknadisering	10
3.3.2	Effektivisering.....	11
3.3.3	Kommunaliseringsreformen	11
3.3.4	Friskolereformen.....	11
3.4	Avgränsningar.....	11
3.5	Material	12
3.5.1	Utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7	13
3.5.2	Utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU4	13
3.5.3	Utbildningsutskottets betänkande 1991/92:UbU22	14
3.5.4	Utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU17	14
4	Bakgrund	16
4.1	Kommunaliseringsreformen	16
4.2	Friskolereformen.....	17
5	Resultat	19
5.1	Kommunaliseringsreformen	19
5.1.1	Utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7	19
5.1.2	Utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU4	20
5.2	Friskolereformen.....	21
5.2.1	Utbildningsutskottets betänkande 1991/92:UbU22	21

5.2.2	Utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU17	22
6	Diskussion.....	25
7	Slutsatser	30
8	Referenser	31
8.1	Litteratur	31
8.2	Källor	31

1 Inledning

Under 90-talet påbörjades en större reformering av Sveriges offentliga verksamheter, däribland skolan. En mer marknadsbaserad styrning applicerades på den svenska förvaltningen, och sipprade så småningom in i välfärdssektorn. Den mål- och resultatstyrning som genomfördes som en konsekvens av reformeringen mot en mer marknadsinriktad offentlig sektor kom att bli ramverket för de reformer som genomfördes inom inte minst skolväsendet (Statskontoret, s. 19).

Den marknadsstyrning som applicerats på offentlig sektor har varit mycket omdebatterat. Kritik mot den företagsliknande styrningsformen har lyfts från Socialdemokraterna (Löfven 2013), samtidigt som stöd för modellen har uttryckts från Moderaterna. Trots detta finns det de som argumenterar för att Socialdemokraterna har varit delaktiga i att introducera denna styrningsmodell i offentlig sektor (Ehn & Sundström 2020, s. 18).

Kommunaliseringsreformen och friskolereformen är två reformer som ofta lyfts fram som startskottet på den marknadsiserade skolan. Den förstnämnda genomfördes av en socialdemokratisk regering, den andra av en borgerlig. Hur kommer det sig att två partier som befinner sig på varsin kant i debatten har varit delaktiga i att reformera skolväsendet åt samma riktning? Kan det möjligtvis vara så att synen på New Public Management och en marknadsiserad styrning av offentlig sektor inte skiljer sig så mycket åt som partierna vill få det att framstå?

1.1 Syfte och frågeställning

I denna uppsats ämnar jag undersöka mitt problem utifrån en beskrivande frågeställning. Detta då jag intresserar mig för Socialdemokraternas kontra Moderaternas roll i möjliggörandet för styrningsmodeller och andra organisatoriska kvaliteter som går i linje med New Public Managements (NPM) idéer att etableras. Syftet med uppsatsen är att ge dagens debatt en historisk kontext och på så sätt synliggöra huruvida det har funnits en reell politisk konflikt i frågan, eller om reformeringen av det svenska skolväsendet snarare är att betrakta som en avpolitiserad företeelse.

Detta ska jag göra genom att analysera kommunaliserings- och friskolereformens respektive utskottsbetänkanden. Min förhoppning är att jag, genom att analysera mitt valda material, ska kunna identifiera olika synsätt kring vilka styrningsmodeller som respektive parti menar ska råda inom skolväsendet.

För att kunna identifiera eventuella inslag av New Public Management i mitt valda material behöver jag ett gediget analysverktyg som inte bara tillåter mig att

konkretisera vad NPM innebär, utan också ger mig goda förutsättningar att göra det applicerbart på mitt empiriska material. Jag har i detta arbete valt att genomföra en idéanalys, som jag kommer att komplettera med idealtyper. Detta för att på ett tydligt sätt kunna identifiera egenskaper i en hypotetisk styrningsmodell som står i kontrast till New Public Management. Genom att på detta vis skapa en motsats till New Public Management hoppas jag kunna få en överblick över de olika synsätt som ryms inom debatten, vilket i sin tur ska ge mig goda möjligheter att identifiera olika ställningstaganden i mitt valda material. I mitt syfte finns en ambition att få svar på vad som låg till grund för respektive reform – fanns det en förhoppning om att lyckas effektivisera eller var målet snarare att demokratisera? Min förhoppning är att jag genom att analysera respektive material och sedan jämföra dessa ska få en djupare förståelse kring Socialdemokraternas respektive Moderaternas roll i den marknadsiserade skolan.

Utifrån mitt arbetes syfte har jag formulerat följande frågeställning:

- *På vilket sätt har Socialdemokraterna respektive Moderaterna varit delaktiga i marknadsiseringen av skolan?*

2 New Public Management

I detta avsnitt ska jag redogöra för min valda teori New Public Management. I detta kapitel utgår jag från Christopher Hoods artikel ”A Public Management for All Seasons?” som behandlar framväxten av New Public Management och reformeringen av offentlig sektor under 80-talet.

2.1 ”A Public Management for All Seasons?”

1991 publicerades artikeln ”A Public Management for All Seasons?”, skriven av Christopher Hood, där termen *New Public Management* sägs ha myntats (Lægreid 2015, s. 541). Termen användes för att beskriva den våg av reformer som genomfördes inom offentlig sektor i ett flertal länder under 1980-talet. Dessa reformer innebar nya styrningsmodeller och -verktyg inom offentlig sektor, som hade tydliga influenser från den organisation som återfinns hos företag och privat sektor (Lægreid 2015, s. 541).

2.1.1 Historisk kontext

Under 80-talet skedde en större förflyttning inom flertalet OECD-länder mot en mer NPM-orienterad förvaltning (Hood 1995, s. 93). *Progressive Public Administration, PPA*, som var den modell som rådde i stora delar av västvärlden innan NPM introducerades inom offentlig sektor, ansågs vara utdaterad och alltför stelbent för den offentliga förvaltning som nu växte fram (Hood 1995, s. 93).

PPA är en modell vars främsta syfte är att begränsa korrruptionen inom politiskt styrda verksamheter. Modellen bygger på ett antagande om att politiker tenderar att använda deras offentliga makt för att främja sig själva eller särskilda relationer inom ramen för deras egenintresse (Hood 1995, s. 93). För att komplicera för makthavare att agera korrupt var det av stor vikt att offentlig och privat sektor hölls separata. Detta innebar bland annat att privata aktörer inte kunde agera som uppdragstagare för uppgifter som var tillskrivna offentlig sektor, samt att organisationsstrukturerna inom offentlig sektor behövde vara andra än de som återfinns hos privata aktörer (Hood 1995, s. 93–94). Ytterligare en central del av PPA var att det behövde finnas en tydlig distinktion mellan den politiska och opolitiska ledningen av förvaltningen. Detta för att den politiska makten över den offentliga organisationen skulle vara begränsad, och på så sätt minimera favorisering och främja en rättvis och regelrätt process (Hood 1995, s. 94).

När New Public Management så småningom introducerades i offentlig sektor kom synen på relationen mellan privata och offentliga aktörer att förändras. Offentlig och privat sektor började ha alltmer med varandra att göra, i stället för att arbeta utifrån en stuprörmodell, och det fokus som tidigare fanns på en rättvis process förflyttades till verksamheternas resultat. Detta ledde i sin tur till att de organisationsstrukturer som tidigare huvudsakligen återfanns inom privat sektor blev alltmer accepterade inom offentlig sektor (Hood 1995, s. 94).

Hood (1991, s. 5) beskriver NPM som ett "giftermål" mellan två olika idéströmningar. Den första idéströmningen utgörs av den ekonomiska modell som växte fram efter andra världskriget, som byggde på olika ekonomiska teorier som agentteorin och public choice. Den andra idéströmningen utgörs av de alternativa styrningsmodeller från privat sektor som anammades inom offentlig sektor, med fokus på managerialism (Hood 1991, s. 5–6). De två olika idéströmningarna kan ta olika mycket utrymme i olika tillämpningsområden, och således kan NPM i praktiken skilja sig åt beroende på vilket land man väljer att rikta sin blick mot (Hood 1991, s. 6).

För att förstå det samhälle och de omständigheter som rådde när NPM äntrade OECD-ländernas offentliga sektor, och i sin tur hur NPM lyckades etableras, lyfter Hood (1991, s. 3) fyra andra förvaltningsmässiga trender som sammanföll med utvecklingen av NPM.

Den första trenden som lyfts är den ambition och de försök att sakta ner utvecklingen av offentlig sektor som genomfördes under 80-talet (Hood 1991, s. 3). Försöken riktades framför allt mot offentlig förvaltnings ekonomiska och personella resurser.

Den andra trenden var det skifte som skedde i synen på offentlig service, där allt fler länder började röra sig bort från centraliserade institutioner till en mer privatiserad offentlig apparat. Detta med särskilt fokus på närhetsprincipen vad gäller att erbjuda service (Hood 1991, s. 3).

Den tredje trenden var en ökad automatisering av offentlig service. Detta gäller både produktionen av service samt distributionen av densamma, där informationsteknologin fick ett allt större utrymme (Hood 1991, s. 3).

Den fjärde och sista trenden var utvecklingen av dagordningen, där det skedde en förflyttning mot en alltmer internationell agenda. Det innebar ett ökat fokus på internationella samarbeten, internationell förvaltning och internationella policydesigner (Hood 1991, s. 3).

Dessa förvaltningsmässiga trender ger NPM en kontext utifrån hur samhällsopinionen såg ut när modellen etablerades, samt åt vilket håll de förvaltningspolitiska vindarna blåste. Dessa trender kan inte på egen hand utgöra förklaringen till varför New Public Management kom att etableras i OECD-ländernas offentliga förvaltning, men kan däremot fungera som en fingervisning för den som ämnar titta närmare på NPM som fenomen.

Hood lyfter i sin artikel flertalet tänkbara förklaringar till varför New Public Management kom att få fotfäste i västvärldens offentliga förvaltning (Hood 1991, s. 6–7). En av dessa förklaringar, som Hood också menar är den mest gångbara, är att NPM äntrade den förvaltningspolitiska arenan som ett resultat av det samhälle som utvecklades under efterkrigstiden (Hood 1991, s. 7). Efter andra världskriget

skedde ett skifte i sociala levnadsvillkor och ekonomiska förhållanden i de västerländska samhällena, inte minst i USA. Detta innebar bland annat förbättrade teknologiska förutsättningar, som i sin tur möjliggjorde en ny form av policyskapande med fokus på opinionsundersökningar och vad specifika målgrupper efterfrågade. Som en konsekvens av den opinionsstyrda offentliga förvaltningen förflyttades handlingsutrymmet från de byråkratiska experterna, till partipolitiska strateger (Hood 1991, s. 7). Under efterkrigstiden skedde också ett skifte på arbetsmarknaden, där traditionella arbetarjobb automatiserades och allt fler började arbeta som tjänstemän. Efterfrågan på enhetliga och statiska förvaltningspolitiska metoder sjönk, och den mer individanpassade servicen blev alltmer eftertraktad (Hood 1991, s. 7).

2.1.2 De sju doktrinerna

I Christopher Hoods artikel beskriver författaren komplexiteten i New Public Management. Olika röster i debatten lyfter olika komponenter av ideologin som centrala, utifrån debattörernas sammanhang och synsätt (Hood 1991, s. 5). För att på ett enklare sätt kunna bryta ned vad New Public Management egentligen innebär har Hood identifierat sju olika doktriner som han menar kännetecknar NPM. Dessa är följande:

1. *"Hands-on professional management"* – En styrning som möjliggör ett större utrymme att agera inom, samt tydligare ansvarsfördelning mellan chefer och andra centrala beslutsfattare inom organisationen.
2. *Tydliga standarder och mått på prestation* – Införande av mätbara mål och prestationer.
3. *Fokus på output-kontroll* – Resultatet bedöms vara det relevanta, snarare än process och tillvägagångssätt.
4. *Utspridda uppdrag inom offentlig förvaltning* – Att öppna upp den slutna offentliga förvaltningen och i stället decentralisera samt förflytta det offentliga uppdraget – både inom och utanför offentlig sektor.
5. *Ökad konkurrens inom offentlig sektor* – Införa mer konkurrens inom offentlig sektor genom bland annat anbudsgivning, för att säkra lägre kostnader.
6. *Inspiration från privat sektor* – Använda privat sektor som förebild för styrning och implementera dessa modeller inom offentlig sektor.
7. *Effektiv användning av ekonomiska medel* – Värdera kostnadsmedvetenheten och effektivitet högt, "göra mer med mindre".

(Hood 1991, s. 5).

3 Metod

I detta kapitel kommer jag redogöra för mina metodologiska val och avväganden. Jag kommer bland annat att behandla och diskutera min valda analysmetod, det analysverktyg som är centralt i mitt metodologiska arbete samt relevanta begrepp.

3.1 Analysmetod och verktyg

För att kunna analysera mitt valda material på ett så effektivt sätt som möjligt utifrån det syfte och den frågeställning jag har valt behövs ett gediget analysverktyg. Detta för att kunna identifiera och analysera de begrepp som bedöms vara centrala i tolkningen av New Public Management, och på så sätt få så goda förutsättningar som möjligt för att kunna finna eventuella ställningstaganden i mitt analysmaterial.

Jag har valt att i detta arbete genomföra en systematiserande undersökning, mer specifikt en idéanalys. En systematiserande undersökning är ett effektivt verktyg för att reda ut centrala ställningstaganden i materialets innehåll (Esaiasson m.fl. 2017, s. 213). En systematiserande undersökning syftar, till skillnad från en kritisk analys, inte till att undersöka bärkraften i de ställningstaganden som återfinns i materialet. Snarare ämnar den som använder sig av den systematiserande undersökningen synlig- och begripliggöra de meningar som lyfts i innehållet (Esaiasson m.fl. 2017, s. 213). Min förhoppning är att denna metod ska kunna ge mig verktyg att på ett strukturerat sätt identifiera olika ställningstaganden i mitt material, som sedan kan analyseras inom ramen för min idéanalys.

En idéanalys kan genomföras på en rad olika sätt, men gemensamt för olika genomföranden är tanken om att människors subjektiva idéer ofta kan ligga dolda i det material som ska tolkas (Bergström & Svärd 2018, s. 139). När man genomför en idéanalys letar man således efter de olika beståndsdelar som tillsammans kan utgöra ett mönster för hur dessa idéer är konstruerade, varför och vad de består av (Bergström & Svärd 2018, s. 139). Idéanalysen är ett effektivt verktyg för att undersöka olika ställningstagandens ursprung, eller huruvida dessa ställningstaganden överhuvudtaget föreligger, snarare än dess bärkraft och om de – ur ett kritiskt perspektiv – är gångbara. Detta gör att modellen är ett lämpligt val utifrån mitt arbetes syfte.

I min uppsats kommer idéanalysen att användas med ett beskrivande syfte. Detta innebär att jag ämnar tolka mitt valda analysmaterial med ambitionen att identifiera om en specifik idé uttrycks i texten (Bergström & Svärd 2018, s. 140–141). För att en sådan analys ska ha förutsättningar att bli framgångsrik krävs ett gediget analysverktyg som kan komplettera den idéanalys som jag ämnar använda. I detta arbete ska jag, som komplement till min idéanalys, använda mig av

idealtyper för att bearbeta den teori som ska användas i min analys. Min förhoppning är att jag, genom att skapa en idealtyp av New Public Management, ska kunna identifiera även subtila ställningstaganden för en styrningsmodell som går i linje med NPM.

Idealtyp är en term som myntades av sociologen Max Weber, som innebär att man utformar en konstruktion av analytiska beståndsdelar för att sedan jämföra sitt empiriska material med denna idealtyp (Bergström & Svärd 2018, s. 147). Idealtypen utgörs av ett antal egenskaper eller kriterier som kännetecknar en viss idé eller ett visst fenomen. Genom att göra detta kan man lyfta fram de egenskaper som är av störst relevans för det forskningsproblem man ämnar undersöka (Bergström & Svärd 2018, s. 148). Syftet med idealtypen är inte att formulera en lista av kriterier som ska uppfyllas för att något ska tillhöra ett visst fenomen, utan har snarare en funktion av att lyfta fram en rad olika företeelser som är att betrakta som centrala i den aktuella idén (Bergström & Svärd 2018, s. 148).

I mitt arbete ska idealtypen användas på teorin New Public Management, samt för att konstruera en idealtyp som står i kontrast till NPM. Det första steget i denna process är att hitta de egenskaper och fenomen som är att betrakta som dels relevanta för mitt forskningsproblem, dels centrala i min valda teori – alltså att identifiera de beståndsdelar som är att betrakta som avgörande för att en företeelse ska anses gå i linje, eller stå i strid, med idén om NPM. Detta kan göras på olika sätt. Jag kommer i detta arbete att använda mig av de sju doktriner som Christopher Hood lyfter i sin text ”A Public Management for All Seasons?” (Hood 1991, s. 5).

Nästa steg i arbetet med idealtyper är att jämföra den skapade idealtypen med det empiriska underlag som studien behandlar (Bergström & Svärd 2018, s. 149). Detta steg kommer att utgöra underlaget för mitt resultat.

Min förhoppning är att valet av idealtyper som analysverktyg kommer underlätta att identifiera eventuella uttryck som går i linje med idén om New Public Management, men även att på ett tydligare sätt kunna finna uttryck som går emot nämnda idé. Genom att tydligt sätta upp egenskaper som kännetecknar NPM kan jag också bilda mig en uppfattning om vad motsatsen till New Public Management innebär, och på så sätt ge mig själv goda förutsättningar att identifiera eventuella ställningstaganden för respektive emot NPM i mitt material.

3.2 Idealtyper

Under nedanstående rubrik kommer jag att konstruera New Public Management som idealtyp och även upprätta en modell som står i motsats till NPM som idealtyp. Denna modell har jag valt att döpa till In-house Management (IHM), då modellen har sitt huvudsakliga fokus på sektorsinterna lösningar, likvärdighet och kompetens.

3.2.1 Idealtypsschema

Med hjälp av mitt teoriavsnitt har jag nedan konstruerat en matris över mina två idealtyper. Dessa idealtyper kommer att ligga till grund för min tolkning av mitt material, som sedan kommer att redogöras för i arbetets resultat.

	New Public Management	In-house Management
Hur är den offentliga förvaltningen konstruerad?	Förvaltning baserad på marknadsmässiga styrningsmodeller. Mål- och resultatstyrning är centralt, kombinerat med en grundtanke om kostnadseffektivisering. Förvaltningen ska vara decentraliserad, och den som kan genomföra uppdrag mest effektivt är den som bör utföra nämnda uppdrag – såväl offentliga uppdragstagare som privata.	Förvaltning baserad på ”regelrätta” byråkratiska styrningsmodeller. En korrekt genomförd process är central, med likvärdighet som grundtanke. Förvaltningens uppdrag ska ske på den nivå som anses vara nödvändig för att kunna garantera detta, i regel centralt. Uppdrag utförs av den som anses ha kompetens nog att följa de regler och rutiner som finns uppsatta, i regel byråkrater vid centrala förvaltningar.
Hur ser relationen mellan privata och offentliga aktörer ut?	Privata och offentliga aktörer samverkar och agerar på samma ”marknad”. Privata aktörer kan genomföra offentligt ställda uppdrag, gränsen mellan sektorerna är vag.	Tydliga ansvarsfördelningar mellan privat och offentlig sektor. Privata och offentliga aktörer verkar på olika ”marknader”. Offentliga uppdrag utförs av offentliga aktörer för att säkerställa likvärdighet.
Hur ser relationen mellan förvaltning och medborgare ut?	Medborgaren som kund. Offentlig service som produkt, där konkurrens är att betrakta som positivt. Valfrihet för medborgaren i centrum.	Medborgaren som subjekt. Offentlig service som tjänst som ska erbjudas på ett likvärdigt sätt till medborgarna. Ingen konkurrensutsättning av offentliga tjänster, enbart ett alternativ som tillhandahåller tjänsten.

3.2.2 Nyckelord

För att på ett relativt enkelt vis kunna applicera mitt idealtypsschema på mitt valda material har jag nedan valt ut ett antal centrala begrepp. Dessa ska ej förväxlas med mitt senare avsnitt om begrepp. I det kapitlet syftar jag snarare till att reda ut återkommande begrepp som i en annan kontext kan ha en annan betydelse. De begrepp jag lyfter under denna rubrik ämnar jag inte ge någon regelrätt förklaring till, utan snarare belysa i kontexten av New Public Management och In-house Management. Genom att tidigt identifiera dessa begrepp kan jag sedan använda dessa i genomförandet av min idéanalys.

New Public Management	In-house Management
Mål- och resultatstyrning	Rättvisa (processer)
Konkurrens	Likvärdighet
Effektivitet	Kompetens
Decentralisering	Centralisering
Kunder	Medborgare
Valfrihet	Regel och rutin

3.3 Begrepp

Nedan redogör jag för de begrepp som är centrala i mitt arbete.

3.3.1 Marknadisering

En central del av mitt arbete är att avgöra huruvida de två partierna Socialdemokraterna och Moderaterna har varit delaktiga i att marknadisera den svenska skolan. För att kunna göra detta på ett bra sätt måste jag definiera begreppet ”marknadisering”.

Jag kommer i detta arbete att definiera marknadisering på följande vis: *att reformera eller på annat sätt omorganisera en organisation eller sektor som tidigare inte har verkat på marknadsmässiga grunder till en organisation eller sektor med mer marknadsinslag. Dessa inslag kan vara kundfokus, mål- och resultatstyrning och fokus på ekonomiska värden.*

3.3.2 Effektivisering

”Effektivisering” är ett begrepp som är återkommande när man undersöker New Public Management. Begreppet kan anses ha en tydlig definition, men för att tydligt redogöra för begreppets innebörd i mitt arbete ska jag här redovisa den definition som kommer att gälla i denna uppsats: *att erbjuda samma typ av verksamhet som tidigare, i samma utsträckning som tidigare, men med lägre kostnader.*

3.3.3 Kommunaliseringsreformen

”Kommunaliseringsreformen” är som begrepp egentligen ingen enskild reform. När man talar om kommunaliseringen menar man i regel de tre propositionerna prop. 1988/89:4, ”Om skolans utveckling och styrning”, prop. 1989/90:41, ”Om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer”, samt prop. 1990/91:18, ”Om ansvaret för skolan” (SOU 2014:5, s. 34). Jag kommer i detta arbete att enbart nyttja mig av de betänkanden som tillhör prop. 1988/89:4 samt prop. 1990/91:18. Detta då dessa två propositioner innefattar stora systemskiften, som jag menar kan belysa den konfliktlinje jag söker efter i detta arbete.

3.3.4 Friskolereformen

När man talar om ”friskolereformen” åsyftas prop. 1991/92:95. I denna proposition presenterades förändringar i finansieringen av fristående skolor, och att denna skulle bli mer likvärdig den finansiering som offentligt ägda skolor hade rätt till. I mitt arbete har jag valt att även innefatta betänkandet tillhörande prop. 1992/93:230 ”Om valfrihet i skolan” i begreppet ”friskolereformen”. Denna proposition presenterade förslag som också gäller själva etableringen av fristående skolor. Genom att ta med även denna proposition i termen ”friskolereformen” är min förhoppning att få in en större bredd av den politiska diskurs som fördes i frågan om friskolor och dess rätt att etableras, och på så sätt ge mig själv bättre förutsättningar att identifiera olika ställningstaganden i frågan om friskolornas vara eller icke vara.

3.4 Avgränsningar

För att ge mig själv så goda förutsättningar som möjligt att genomföra ett gediget analysarbete kommer jag att genomföra ett antal begränsningar i mitt arbete. Detta då mitt valda forskningsproblem är relativt brett. Nedan redogör jag för nämnda begränsningar.

Min första avgränsning gäller det antal reformer jag har valt att analysera i detta arbete. Det man i regel åsyftar när man talar om ”kommunaliseringen” och

”kommunaliseringsreformen” är de tre propositionerna prop. 1988/89:4, ”Om skolans utveckling och styrning”, prop. 1989/90:41, ”Om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer”, samt prop. 1990/91:18, ”Om ansvaret för skolan” (SOU 2014:5, s. 34). Att genomföra min analys på samtliga tre propositioners betänkanden hade givetvis varit det mest önskvärda, men med förståelse för den tidsram jag har att arbeta utefter samt den omfattning som detta arbete har, har jag valt att i denna uppsats endast fokusera på betänkandet till prop. 1988/89:4, ”Om skolans utveckling och styrning”, dvs. bet. 1988/89: UbU7, samt prop. 1990/91:18, ”Om ansvaret för skolan”, dvs. bet. 1990/91:UbU4. Detta alltså vad gäller frågan om kommunaliseringen.

Vidare kommer jag i arbetet med samtliga betänkanden huvudsakligen att fokusera på de moderata samt socialdemokratiska ledamöternas ställningstaganden. I praktiken innebär detta att jag i frågan om kommunaliseringsreformen kommer att titta närmare på utskottets samlade bedömning samt de moderata ledamöternas reservationer och andra invändningar. På samma sätt kommer jag i frågan om friskolereformen att titta på utskottets samlade bedömning samt de socialdemokratiska ledamöternas reservationer och andra invändningar. Jag menar att detta lämpar sig då jag i min frågeställning intresserar mig för huruvida det råder en konflikt mellan Moderaterna och Socialdemokraterna i just dessa frågor. Genom att titta närmre på ställningstaganden av ledamöter från dessa två partier är min förhoppning att jag på ett tydligare sätt kommer kunna identifiera eventuella konfliktlinjer alternativt en samsyn.

Jag kommer även att genomföra en viss avgränsning vad gäller min idealtypsanalys av New Public Management samt In-house Management. En idealtypsanalys kan variera i omfattning. I detta arbete har jag valt att avgränsa idealtyperna till en ram om tre frågor. Min bedömning är att dessa tre frågor är tillräckligt breda för att fånga upp kärnan i respektive modell, samtidigt som jag inte går miste om de mer detaljerade karaktärsdragen. Visserligen hade fler frågor i mitt idealtypsschema gett mig bättre förutsättningar att utveckla respektive modells egenskaper. Min bedömning är dock att dessa tre frågor är tillräckliga för det syfte som idealtyperna har i detta arbete.

Om jag i detta arbete valt att genomföra andra avgränsningar eller gjort andra val i mitt metodologiska arbete är det troligt att resultatet blivit ett annat. Därför är det viktigt att synliggöra de metodologiska avväganden och avgränsningar som har genomförts i denna uppsats. Min förhoppning är att jag, genom att tydligt redovisa mina genomförda avgränsningar, kan ge läsaren goda förutsättningar att följa mitt resonemang genom arbetets gång.

3.5 Material

Nedan kommer jag redogöra för arbetets centrala material. Detta material utgörs av utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7, även kallat ”Skolans utveckling

och styrning”, betänkande 1990/91:UbU4, även kallat ”Ansvaret för skolan”, utbildningsutskottets betänkande 1991/92:UbU22, även kallat ”Fristående skolor” samt utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UBU17, även kallat ”Valfrihet i skolan”. De två förstnämnda berör det som i denna uppsats benämns som ”kommunaliseringsreformen”, och de två senare det som benämns som ”friskolereformen”.

3.5.1 Utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7

Betänkande 1988/89:UbU7, ”Skolans utveckling och styrning”, är det första av fyra betänkanden som utgör mitt arbetes centrala material. Betänkandet innehåller såväl de förslag som utskottet hade att ta ställning till, som respektive partis ställningstaganden samt eventuella reservationer. Detta ger mig en god inblick i hur diskursen såg ut i utskottet, vilket i sin tur ger mig goda förutsättningar att skapa mig en bild av hur det politiska opinionsläget såg ut i denna fråga. Min bedömning är att materialet är objektivt och nyanserat, så långt ett politiskt material kan vara just detta. Detta då betänkandet är producerat enligt alla de regelverk som finns hos riksdagsförvaltningen. Tack vare dess officiella karaktär är därför min uppfattning att materialet lämpar sig att användas i den typ av studie som jag ämnar genomföra.

En svårighet med mitt valda material, som också återfinns i mitt övriga material, är att min tidigare kunskap är något begränsad. Detta gör mig tvungen att förlita mig på att den information som återges i materialet också är korrekt. Jag menar däremot att detta inte utgör ett större problem i mitt arbete, tack vare mitt valda materials officiella karaktär. Detta gör att jag bedömer materialet som trovärdigt, och att den bakgrund och annan för arbetet relevant information är av högkvalitet. Min uppfattning är att materialet ger mig goda förutsättningar att skapa mig en korrekt uppfattning om mitt forskningsproblem.

Propositionen, som betänkandet också innehåller, presenterades av en socialdemokratisk regering.

3.5.2 Utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU4

Betänkande 1990/91:UbU04, ”Ansvaret för skolan”, är det andra av fyra betänkanden som utgör mitt arbetes centrala material. Min bedömning är att betänkandet är av stor relevans för mitt forskningsproblem och kan ge mig goda förutsättningar att besvara uppsatsens frågeställning. Min uppfattning är att materialet är av hög kvalitet och på ett önskvärt sätt innehåller de tänkbara konfliktlinjer som rör frågan jag ämnar undersöka. Eftersom materialet innehåller ställningstaganden från samtliga riksdagspartier vid den aktuella tidpunkten, samt är diariefört enligt de regler och rutiner som gäller hos riksdagsförvaltningen, menar jag att materialet är nyanserat och objektivt.

En svårighet med mitt valda material är att min tidigare kunskap i ämnet är begränsad, och således är jag bunden att förlita mig på den information som återfinns i betänkandet. Jag menar dock att detta inte utgör ett hinder för att använda

betänkandet som material, tack vare dess officiella ursprung. Materialet är mycket omfattande och rymmer både ställningstaganden samt de förslag utskottet hade att ta ställning till, vilket gör det högst relevant för mitt valda forskningsområde.

Propositionen, som betänkandet också innehåller, presenterades av en socialdemokratisk regering.

3.5.3 Utbildningsutskottets betänkande 1991/92:UbU22

Betänkande 1991/92:UbU22, ”Fristående skolor”, är det tredje av fyra betänkanden som utgör mitt arbetes centrala material. Liksom tidigare betänkanden är detta material omfattande, och innehåller såväl de förslag till beslut som utskottet hade att ta ställning till samt de ställningstaganden och eventuella reservationer som gjordes i ärendet. Detta ger mig en god inblick i den diskurs som fördes i ämnet. Eftersom betänkandet är mycket omfattande bedömer jag att det är ett lämpligt val av material för mitt forskningsproblem. Den idéanalys jag ämnar genomföra, med hjälp av mitt idealtypsschema, kan appliceras på såväl propositionens förslag som samtliga återfinns i betänkandet, samt enskilda ledamöters yttranden och ställningstaganden.

Precis som tidigare betänkanden återfinns en svårighet även med detta betänkande vad gäller mina begränsade tidigare kunskaper i ämnet. Liksom tidigare material menar jag däremot att detta går att åtgärda genom att komplettera med andra för ämnet relevanta källor. Betänkandets officiella karaktär gör dessutom att jag gör bedömningen att mina kunskaper inte kommer utgöra ett hinder för mitt arbete i detta fall.

Propositionen, som betänkandet också innehåller, presenterades av en moderatledd regering.

3.5.4 Utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU17

Betänkande 1992/92:UbU17, ”Valfrihet i skolan”, är det fjärde av fyra betänkanden som utgör mitt arbetes centrala material. Liksom mitt första valda material är detta betänkande av officiell karaktär vilket gör att jag bedömer materialet som objektivt och högkvalitativt. Betänkandet innehåller såväl de förslag som utskottet hade att ta ställning till samt de utlåtanden och ställningstaganden som utskottet samt enskilda ledamöter gjorde i ärendet. Detta gör materialet omfattande, och således relevant för mitt valda forskningsproblem.

På samma sätt som i frågan om tidigare betänkanden uppstår en svårighet i att mina tidigare kunskaper i frågan är begränsade. Detta gör mig beroende av den information jag har att tillgodogöra mig genom mitt valda material. Min uppfattning är att denna svårighet även i detta fall inte utgör ett reellt hinder, tack vare att dokumentet är offentligt karaktär. Min bedömning är att detta material uppfyller de krav som ställs vad gäller objektivitet och nyansering, samt har en stor informationsbredd, vilket gör även betänkande 1992/93:UBU17 till ett relevant material för mitt arbete.

Propositionen, som betänkandet också innehåller, presenterades av en moderatledd regering.

4 Bakgrund

I detta avsnitt ger jag en översiktlig bakgrund över kommunaliserings- samt friskolereformen. Nedan beskriver jag hur respektive reform tog form, samt vilka politiska partier som var drivande i frågan.

4.1 Kommunaliseringsreformen

Under mitten av och sent 1900-tal präglades det svenska skolväsendet av progressiva idéströmningar (SOU 2014:5, s. 48). Skolkommissionen 1946 slog fast progressivismen som en officiell skolpolitisk ideologi, och allt större fokus lades på nya typer av pedagogiska arbetsformer (SOU 2014:5, s. 48). De progressiva inslagen tog sig uttryck i ett betonande av elevernas aktivitet, intressestyrda val samt en utökad individualisering (SOU 2014:5, s. 48). Under denna period växte en kritik mot de progressiva idéströmningarna också fram. Kritiken grundade sig framför allt i att progressivismen gick miste om kunskapsinnehållets roll i sin strävan efter en kreativ och problemlösande pedagogik (SOU 2014:5, s. 48).

Den problematik som fanns i skolan, så som sviktande resultat i matematik och en allt större oordning, upptog allt större fokus i den skolpolitiska diskussionen. När Ingvar Carlsson (S) tillträdde som utbildningsminister 1969 kom frågan om utökad kommunalt ansvar över skolorna upp på dagordningen (SOU 2014:5, s. 49). Detta mötte dock stor kritik från såväl den politiska oppositionen som från lärarnas fackföreningsrörelse. Trots den våg av kritik som Carlsson mötte valde han att, inledningsvis sakta, inleda en process för att sätta en kommunalisering i rullning. Ingvar Carlsson hade en övertygelse om att en ”stelbent centralbyråkrati” inte hade de förutsättningar som krävdes för att råda bot på de problem som skolväsendet hade (SOU 2014:5, s. 49).

1970 efterfrågade det dåvarande Statsutskottet en utredning om den situation som rådde i skolan. Den parlamentariska utredningen ”Skolans inre arbete” tillsattes, och i dess betänkande presenterades reformförslag som en ny läroplan, utökade möjligheter för lokal anpassning av skolan samt ett nytt system för statsbidrag (SOU 2014:5, s. 49). Under de kommande åren presenteras ytterligare tre utredningar som samtliga förordar en utökad decentralisering av skolväsendet (SOU 2014:5, s. 50).

1976 tillträdde en borgerlig regering efter över 40 år av socialdemokratiska regeringar. Den nya regeringen var tydlig i sin inställning till den socialdemokratiska utbildningspolitik som tidigare förts. Man började nu tala om ”flumskolan”, och som motreaktion bildades den så kallade kunskapsrörelsen (SOU 2014:5, s. 50). Kunskapsrörelsen verkade för ett ökat kunskapsfokus, och mer

ordning och reda i klassrummen. Den progressivism som tidigare dominerat den svenska skoldebatten har nu bytts ut mot höjda röster för en skola med större fokus på kunskapsinnehåll och resultat (SOU 2014:5, s. 50).

Det var däremot inte enbart den skolpolitiska debatten som ledde politiken till genomförandet av en kommunalisering, utan även andra idéströmningar i den politiska diskursen (SOU 2014:5, s. 51). När Socialdemokraterna 1976 förlorade valet påbörjade partiet en reformering av sitt ideologiska ramverk. Förutom kärnkraften och löntagarfonderna, som var de centrala valfrågorna, menade man att Socialdemokraternas vurmande för den stora statsapparaten var det som kostade partiet valvinsten (SOU 2014:5, s. 51). När partiet återigen vann makten 1982 fick en vokal grupp av ekonomer, den så kallade kanslihusögern, stort utrymme i Socialdemokraterna. Gruppen menade att ett större fokus på decentralisering och att omfatta marknadstänkande var ett effektivt sätt att möta socialdemokratiens utmaningar på (SOU 2014:5, s. 51).

Precis som debatten förflyttades internt inom Socialdemokraterna, förflyttades den också i den allmänpolitiska debatten i Sverige. Röster höjdes för en allt mindre centralt detaljstyrd offentlig verksamhet, som i stället skulle ersättas av en utbredd mål- och resultatstyrning. Samtidigt ökade efterfrågan på ett ökat medborgerligt inflytande. Det var i kölvattnet av dessa idéströmningar som kommunaliseringen av skolan tog sin form och genomfördes (SOU 2014:5, s. 51–52).

När man talar om kommunaliseringen ska man ha i åtanke att den svenska skolan aldrig har haft endast en huvudman (SOU 2014:5, s. 41). Ansvaret för skolapparaten har centraliserats och decentraliserats över tid. Däremot finns det tre propositioner som ligger till grund för den kommunalisering som åsyftas i denna uppsats. Dessa propositioner är prop. 1988/89:4, ”Om skolans utveckling och styrning”, prop. 1989/90:41, ”Om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer”, samt prop. 1990/91:18, ”Om ansvaret för skolan” (SOU 2014:5, s. 34). Samtliga propositioner är framlagda av socialdemokratiska regeringar.

4.2 Friskolereformen

Under slutet av 80- och början av 90-talet växte en kritik gentemot den bristande valfriheten i skolsystemet (SOU 2013:56, s. 129). Kritiken kom både från de som önskade andra pedagogiska alternativ än de som de offentligt styrda skolorna kunde erbjuda, och från de som ville betona rätten att välja en annan skola än den som kommunen hade tilldelat (SOU 2013:56, s. 129). När bet. 1990/91:UbU4 behandlades och frågan om ansvaret för skolan låg på bordet uttalade riksdagen att elever samt föräldrars önskemål om skolplacering skulle tas hänsyn till i den mån det var ”praktiskt och ekonomiskt möjligt”, men att det skulle vara upp till kommunen att utforma ett system för hur skolvalet skulle ske (SOU 2013:56, s. 129–130).

Som ett första steg i denna process föreslog den socialdemokratiska regeringen en utökad möjlighet för att välja skola. Denna möjlighet var dock begränsad och

skulle gälla inom ramen för närhetsprincipen (SOU 2013:56, s. 130). Detta innebar i praktiken att elever i grundskolan som huvudregel skulle placeras i den skola som låg närmast elevens hem, men att föräldrarnas önskemål gällande skolplacering inom kommunen skulle ha i åtanke. Detta förutsatt att andra elevers rätt till en kort skolväg inte skulle åsidosättas för att tillgodose tidigare nämnda önskemål (SOU 2013:56, s. 130).

Det andra steget i processen att utöka valfriheten i skolsystemet togs av den borgerliga minoritetsregering som tillträdde 1991 (SOU 2013:56, s. 130). Med utgångspunkt i det fria skolvalet, som den borgerliga regeringen samlat stöd för i riksdagen, skulle nu elevernas val prioriteras framför kommunens hänvisningar. De elever som inte gjorde ett val, och även i de fall som fler elever valt en skola än vad som fanns platser, skulle kommunen placera utifrån närhetsprincipen. Det fanns däremot fortsatt en möjlighet för kommunen att bortse från elevernas önskemål, om dessa riskerade att leda till ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen (SOU 2013:56, s. 130).

Det fria skolvalet innebar utökade möjligheter att välja skolor inte endast inom kommunen, utan även mellan skolor med såväl offentlig som privat huvudman (SOU 2013:56, s. 131). För att se till att möjligheten att välja skolor med privata huvudmän skulle vara god även i praktiken genomförde den borgerliga regeringen, tillsammans med Miljöpartiet, friskolereformen. Reformen innebar att de fristående skolor som staten har godkänt som verksamma nu hade mer eller mindre samma förutsättningar att bedriva verksamhet som de offentligt ägda skolorna (SOU 2013:56, s. 131). Kravet på att fristående skolor skulle bedrivas på en särskild pedagogisk grund slopades, och de ekonomiska förutsättningarna för fristående aktörer inom skolväsendet förbättrades genom elevpengen (SOU 2013:56, s. 131).

5 Resultat

I detta kapitel genomför jag min idéanalys och presenterar mitt resultat. I detta avsnitt kommer jag att använda mitt idealtypsschema på respektive betänkande. Jag har valt att under denna rubrik genomföra min analys på varje betänkande var för sig, rubricerat efter vilken reformvåg de tillhör. Detta för att tydligare kunna djupdyka i respektive betänkandes innehåll.

5.1 Kommunaliseringsreformen

5.1.1 Utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7

Utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7, ”Skolans utveckling och styrning”, behandlar frågan om på vilket sätt det svenska skolväsendet ska styras och regleras. Även frågan om vem som ska vara ansvarig för granskning och tillsyn tas upp i betänkandet (bet. 1988/89:UbU7). Mot utskottets betänkande finns totalt 40 reservationer från ledamöter från Centerpartiet, Moderaterna, Folkpartiet (idag Liberalerna), Vänsterpartiet Kommunisterna (idag Vänsterpartiet) samt Miljöpartiet (bet. 1988/89:UbU7). Utöver dessa partier fanns även Socialdemokraterna representerade i utskottet.

I betänkandet betonar utskottet vikten av att skolan agerar kompensande för de ojämlika förutsättningar som elever har att bedriva studier (bet. 1988/89:UbU7). Utskottet menar att ett effektivt sätt att göra detta på är genom att bedriva en likvärdig utbildning, vilket innebär ”att varje enskild elevs undervisningssituation anpassas efter elevens varierande förutsättningar, behov och intressen” (bet. 1988/89:UbU7). Utskottet tillstyrker också på denna punkt propositionen, som menar att även lokala förutsättningar bör vara en avgörande faktor i utformningen av en likvärdig utbildning (bet. 1988/89:UbU7). Kärnan i såväl propositionen som utskottets betänkande på detta avsnitt är att det utökade kommunala ansvaret för skolorna och dess verksamhet innebär bättre förutsättningar att skapa en likvärdig utbildning enligt den definition som tidigare angetts, men att detta också förutsätter en närvarande statsapparat som utövar tillsyn och uppföljning på kommunernas arbete. Samtidigt som utskottet menar att staten ska ha en granskande roll i det arbete som utförs lokalt betonar man i betänkandet att den statliga regleringen ska minskas i takt med att ansvaret för skolan decentraliseras (bet. 1988/89:UbU7). Således uttrycks det ett stöd för en närvarande stat, samtidigt som behovet av mindre reglering erkänns.

Utskottet lyfter i sitt betänkande att det utökade lokala ansvaret för skolan är en följd av strävan om en ny styrning för skolväsendet (bet. 1988/89:UbU7). När styrningen i större utsträckning än tidigare ska ske genom mål och riktlinjer blir det aktuellt att decentralisera ansvaret. Detta då man på lokalt plan har godare förutsättningar att både sätta och följa mätbara mål. Genom att decentralisera dessa arbetsuppgifter kan statsapparaten i stället ansvara för tillsyn och kontroll, för att granska att dessa arbetsuppgifter genomförs samt mål och riktlinjer nås och efterlevs (bet. 1988/89:UbU7).

Utskottets betänkande tyder på en samstämmighet med propositionens förslag om att decentralisera större delar av ansvaret för skolan och dess verksamhet. De skäl som propositionen framhåller understryks även av utskottet. På området finns ett antal reservationer från de moderata ledamöterna. Däremot rör ingen av dessa reservationer förslaget om en utökad decentralisering eller en statlig tillsyn av det lokala uppdraget (bet. 1988/89:UbU7). Således får det antas att de moderata ledamöterna delar det samlade utskottets slutsatser i frågan.

Av de poänger och slutsatser som utskottet gör kan några placeras inom ramen för New Public Management, och några inom ramen för In-house Management. Målet om en decentraliserad förvaltning återfinns i min idealtyp av New Public Management. Även syftet med det decentraliserade ansvaret, d.v.s. strävan efter en allt större målbaserad styrning av skolväsendet, går i linje med hur den offentliga förvaltningen styrs och arbetar under New Public Management. Å andra sidan talar utskottet om varför detta är en viktig åtgärd för att främja den likvärdiga utbildningen – en kvalitet som återfinns i min idealtyp av In-house Management.

5.1.2 Utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU4

Utbildningsutskottets betänkande 1990/91:UbU4, ”Ansvaret för skolan”, behandlar frågan om en utökad mål- och resultatorienterad styrning av skolan samt skapandet av ett nytt sektorsspecifikt statsbidrag. Mot utskottets betänkande finns totalt 38 inkomna reservationer från ledamöter från Moderaterna, Folkpartiet (idag Liberalerna), Miljöpartiet, Vänsterpartiet samt Centerpartiet (bet. 1990/91:UbU4). Utöver dessa partier fanns även Socialdemokraterna representerade i utskottet.

I utskottets betänkande lyfts den fortsatta utvecklingen mot en mer mål- och resultatorienterad styrning av skolan och dess verksamhet (bet. 1990/91:UbU4). Detta ska i praktiken innebära en vidare förflyttning av ansvar från den centrala statsapparaten till de lokala kommunerna vad gäller inte bara personalpolitik, utan också den faktiska undervisningen som bedrivs i skolorna. Som följd av detta menar utskottet att staten vidare måste fortsätta sitt uppdrag med utvärdering och granskning av den verksamhet som bedrivs lokalt (bet. 1990/91:UbU4).

Utskottet för resonemang om de ökade kraven på offentlig sektor och den kvalitet som offentlig sektor förväntas hålla. För att möta dessa krav menar såväl ansvarigt statsråd som utskottet att ansvaret för den offentliga verksamheten, i detta fall skolan, måste decentraliseras för att ge goda förutsättningar för lokalt inflytande. Utöver utökade möjligheter för lokal anpassning av verksamheterna understryker utskottet också att detta kan leda till effektivare hantering av de

prioriteringar som behöver göras inom det aktuella verksamhetsområdet (bet. 1990/91:UbU4). För att dessa möjligheter också ska bli reella menar utskottet att den statliga detaljregleringen måste upphöra, och i stället övergå till av staten utsatta mål och riktlinjer som de lokala huvudmännen har i uppgift att sträva och arbeta efter (bet. 1990/91:UbU4).

Vidare anför utskottet att skolans likvärdighet är en fortsatt central målsättning. Detta innebär att alla barn och ungdomar ska ha samma rätt till utbildning i det offentliga skolsystemet. I utskottet fördes en diskussion kring begreppet likvärdighet, och vad detta egentligen innebär. I detta sammanhang betonas att likvärdighet inte innebär likformig, utan snarare syftar till att alla barn och unga ska ha "lika tillgång" till utbildningsväsendet. Utskottet poängterar att detta innebär att utformningen av elevernas utbildning fortsatt ska sträva efter individualisering, där det är möjligt att tillämpa olika organisatoriska lösningar i olika sammanhang (bet. 1990/91:UbU4).

För att säkerställa denna likvärdighet argumenterade utskottet för ett öronmärkt statsbidrag. Detta för att samtliga kommuner ska ha ekvivalenta ekonomiska förutsättningar för drift och utveckling av skolverksamheten. Däremot, betonar utskottet, är det kommunernas ansvar att säkra finansiering för den utbildningsverksamhet man ämnar bedriva (bet. 1990/91:UbU4).

I detta betänkande framhålls slutsatser som går i linje med såväl New Public Management som In-house Management. Å ena sidan återfinns strävan efter en utökad mål- och resultatorienterad styrningsmodell och en utbredd decentralisering, vilket är att betrakta som NPM-liknande inslag. Å andra sidan betonas vikten av en likvärdig utbildning, där staten ska ge ekonomiska bidrag till de lokala huvudmännen för att garantera jämlika förutsättningar, vilket snarare är att betrakta som kvaliteter som faller inom ramen för In-house management.

5.2 Friskolereformen

5.2.1 Utbildningsutskottets betänkande 1991/92:UbU22

Utbildningsutskottets betänkande 1991/92:UbU22, "Fristående skolor", hanterar frågan om kommuners plikt att tilldela även fristående skolor ekonomiska resurser. Summan ska enligt propositionen utgå per elev, och uppnå minst 85 procent av den genomsnittliga kostnaden för elever i den lokala kommunala grundskolan (bet. 1991/92:UbU22). Mot utskottets betänkande inkom totalt nio reservationer, varav fem från Socialdemokraterna samt fyra från Ny Demokrati. Utöver dessa partier fanns Moderaterna, Folkpartiet (idag Liberalerna), Centerpartiet samt Kristdemokratisk Samling (idag Kristdemokraterna) representerade i utskottet (bet. 1991/92:UbU22).

Utskottet anför att tidigare ordning, där olika instanser beslutar huruvida en fristående skola kan godkännas för att bedriva verksamhet samt vilka ekonomiska bidrag verksamheten kan tillgodogöra sig från det offentliga, är ohållbar. Således menar man att det är önskvärt att beslut om ekonomiska medel nu ska fattas av kommunen, och att det utökade ekonomiska ansvaret ska delfinansieras genom statsbidragen (bet. 1991/92:UbU22).

Mot detta inkom en reservation från de socialdemokratiska ledamöterna. Ledamöterna lyfte att det är ett märkligt förfarande att kommuner ska finansiera en verksamhet de inte har inflytande över. I stället ville de socialdemokratiska ledamöterna se en resursfördelning utifrån den berörda verksamhetens reella ekonomiska behov (bet. 1991/92:UbU22).

Utskottet betonar att olika elever har olika förutsättningar, och därmed även för med sig en varierande kostnad. Därför är det att betrakta som icke önskvärt att fördelningen av resurser skulle vara av samma storlek för samtliga elever. Däremot, menar utskottet, att det inte är detta som förslaget till beslut innebär (bet. 1991/92:UbU22). Utskottet lyfter att syftet med det förslag som föreligger är att ge fristående skolor likvärdiga förutsättningar som de kommunala att bedriva verksamhet. Detta samtidigt som de fristående skolornas verksamhet inte ska behöva lyda under en detaljreglering som riskerar deras "särart" (bet. 1991/92:UbU22). Utskottet menar därför att detta förslag om ett ekonomiskt minimum är lämpligt för att göra det tydligt för fristående skolor vilka medel de kan förvänta sig, och därmed möjliggöra planering av verksamhet utifrån detta (bet. 1991/92:UbU22).

Vidare redogör utskottet ytterligare ett syfte med den proposition som utskottet har att ta ställning till, nämligen att öka valfriheten för allt fler elever och föräldrar. Detta menar man kommer ske när de fristående skolorna får liknande ekonomiska förutsättningar som de kommunala. Tack vare de ekonomiska bidragen behöver avgifter för studieplatser i de fristående skolorna inte tas ut, och således får fler ta del av den valfrihet som man menar är eftersträvansvärd inom skolväsendet (bet. 1991/92:UbU22). De socialdemokratiska ledamöterna invänder mot detta, med motiveringen att man anser att strävan efter valfrihet överordnas skolans övergripande mål. Ledamöterna menar att förslaget riskerar att leda till en utökad segregation och underminera värdet av "den gemensamma grundskolan" (bet. 1991/92:UbU22).

I betänkandet går det att finna ställningstaganden som faller inom ramen för såväl New Public Management som In-house Management. Utskottets strävan efter en utökad valfrihet, där fler aktörer är att betrakta som något positivt, är en typisk NPM-orienterad ståndpunkt. Detta till skillnad från de socialdemokratiska ledamöternas argument om "den gemensamma grundskolan", samt förslag om ekonomiska medel efter behov, som snarare bör placeras inom ramen för In-house Management.

5.2.2 Utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU17

Utbildningsutskottets betänkande 1992/93:UbU17, ”Valfrihet i skolan”, behandlar frågan om utökade möjligheter för elever och deras föräldrar att välja skola, bland annat genom entreprenadlösningar. Även frågan om fristående skolors rätt att begära avgifter för studieplatser diskuteras i betänkandet. Mot utskottets betänkande inkom totalt 17 reservationer från Socialdemokraterna, Ny Demokrati samt Vänsterpartiet. Utöver dessa partier fanns även Moderaterna, Folkpartiet (idag Liberalerna), Centerpartiet samt Kristdemokratisk Samling (idag Kristdemokraterna) representerade (bet. 1992/93:UbU17).

I betänkandet beskriver utskottet statens kontra kommunernas roll i regleringen och styrningen av skolan. Statens uppgift beskrivs vara att fastställa kvalitetskrav, säkerställa likvärdighet samt delfinansiera skolsektorn. Kommunernas uppgift är i sin tur att säkerställa tillgång till en kvalitativ utbildning, samt genomföra och finansiera denna (bet. 1992/93:UbU17). Utskottet framhåller däremot att detta inte innebär att skolsektorn behöver vara konvergent, utan att behovet av ett mångsidigt skolväsende med ett brett utbud snarare ökar. I betänkandet beskrivs syftet med valfrihetsreformerna inom skolsektorn vara att ”bryta upp det offentliga skolmonopolet” för att på så vis kunna erbjuda ett bredare och mer mångsidigt utbud, som i sin tur erbjuder en reell valfrihet för eleverna och deras föräldrar (bet. 1992/93:UbU17).

Utskottet återger i detta betänkande propositionens tolkning av begreppet likvärdighet, och understryker även detta. I detta sammanhang betonar man att likvärdigheten inte bara kan gälla utbildningen som erbjuds, utan också de ”spelregler” som råder för kommunala och fristående skolor. Utskottet delar även propositionens mening om att en viss konkurrens mellan skolorna kan leda till högre kvalitet och produktivitet (bet. 1992/93:UbU17).

I den proposition som utskottet har att ta ställning till lyfts ett förslag om entreprenadförhållanden inom skolväsendet. Detta innebär att vissa utbildningar kan, genom samverkan med kommunerna, genomföras av andra aktörer som bedöms vara lämpliga, så som exempelvis företag. I dessa verksamheter slopas kravet på lärarbehörighet, och ersätts med krav på kompetens inom det aktuella ämnet. Den myndighetsutövning som lärare får utöva, så som betygsättning och examination, ska i förslaget också kunna utövas av den aktuella entreprenören (bet. 1992/93:UbU17).

Mot detta invänder utbildningsutskottets socialdemokratiska ledamöter, med motiveringen att slopandet av krav på lärarbehörighet riskerar att skada den likvärdighet som ska råda inom skolsektorn. Ledamöterna menar även att utbildningskvaliteten riskerar att påverkas negativt av förslaget (bet. 1992/93:UbU17).

Utskottet framhåller att även de utbildningar som bedrivs via entreprenad ingår i kommunernas ansvar. Detta innebär att de kommunala huvudmännens skyldigheter vad gäller att garantera likvärdighet och god kvalitet gäller även dessa verksamheter, på samma vis som för de som kommunen driver i egen regi (bet. 1992/93:UbU17). Man anser att de bestämmelser som finns att följa, så som läroplanen och skollagen, är tillräckliga för att likvärdigheten och kvaliteten inte ska riskeras av detta förslag, samtidigt som nationell uppföljning och utvärdering kommer att vara centralt i det fortsatta arbetet. På så vis innebär detta förslag, menar

utskottet, goda möjligheter att förnya och stimulera skolväsendet (bet. 1992/93:UbU17).

I detta betänkande återfinns huvudsakligen ställningstaganden som går i linje med idén om New Public Management, men även några som snarare går i linje med idén om In-house Management. Grunden till betänkandet, alltså förslaget om nya entreprenadförhållanden inom skolväsendet, är att betrakta som tydliga NPM-idéer. Förslaget ämnar möjliggöra för fler aktörer att etablera sig inom skelsektorn, vilket är något som New Public Management förespråkar. Även de skäl som anges till detta förslag är samstämmiga med NPM. Ett större utbud som leder till en ökad valfrihet, som i sin tur ska höja kvaliteten, är idéer som faller inom ramen för New Public Management.

6 Diskussion

I detta kapitel kommer jag diskutera uppsatsen resultat och återkoppla detta till arbetets syfte och frågeställning.

Uppsatsens syfte var att synliggöra eventuell samsyn alternativt konflikt mellan Moderaterna och Socialdemokraterna vad gäller deras syn på New Public Management och marknadsinslag inom skolväsendet. Detta för att undersöka vilket ansvar respektive parti har för den marknadisering som har skett i skolsektorn under de senaste decennierna. Jag ska i detta kapitel reda ut de ställningstaganden som jag identifierade i uppsatsens resultat och, med hjälp av dessa, diskutera Moderaternas respektive Socialdemokraternas syn på NPM.

I utbildningsutskottets betänkande 1988/89:UbU7, ”skolans utveckling och styrning”, återfinns argument som går i linje med New Public Management, men även de som snarare står närmre In-house Management. Utskottets betonande av vikten av decentralisering är ett exempel på NPM-liknande idéer. Decentraliseringen behöver inte nödvändigtvis vara ett förslag som inspireras av New Public Management. Till exempel kan decentralisering i syfte att rätt kompetens ska finnas för uppdraget gå i linje med den In-house Management-modell jag konstruerat i detta arbete. I bet. 1988/89:UbU7 redogör utskottet däremot ett syfte som snarare är att betrakta som NPM-vänligt. Syftet, som uppges vara att förenkla tillämpningen av en mål- och resultatorienterad styrning, går i linje med de visioner som ryms inom ramen för New Public Management, och tyder dessutom på en aktiv strävan efter NPM-kompatibla styrningsmodeller. Visserligen lyfts även ökad likvärdighet som ett motiv till de förslag som presenteras i betänkandet, ett begrepp som jag tidigare i arbetet placerat in i idealtypen för In-house Management. Således skulle man kunna dra slutsatsen att betänkandet inte ensidigt kan placeras inom ramen för vare sig NPM eller IHM. Däremot är begreppet likvärdighet vagt i betänkandet, där det definieras som ”att varje enskild elevs undervisningssituation anpassas efter elevens varierande förutsättningar, behov och intressen”. Därför menar jag att det är något problematiskt att placera betänkandet i den mall för In-house Management som tidigare redovisats enbart baserat på förekomsten av begreppet likvärdighet. Snarare är min uppfattning att betänkandet vilar på resonemang och ståndpunkter som går i linje med idén om New Public Management, och således är det lämpligt att placera bet. 1988/89:UbU7 inom ramen för detta.

Betänkande 1990/91:UbU4, ”ansvaret för skolan”, rymmer en rad olika ställningstaganden och resonemang som har såväl NPM- som IHM-kvaliteter. Precis som i betänkande 1988/89:UbU7 finns en uttalad strävan i betänkande 1990/91:UbU4 om en utökad mål- och resultatorienterad styrning. I detta betänkande ligger denna strävan däremot inte dold bakom förslag om decentralisering, utan är i sig ett förslag till beslut. Målet om en utökad mål- och

resultatorienterad styrning går i hög utsträckning i linje med NPM:s idéer. Vid sidan av detta förslag finns även åtgärder som ska bredda den tidigare påbörjade decentraliseringen av skolväsendet. Vad gäller detta förslag anges syftet dessutom vara att öka effektiviteten i hanteringen av verksamhetsprioriteringar (bet. 1990/91:UbU4). Både decentraliseringen som sådan samt syftet med denna är resonemang och ställningstaganden med en tydlig prägel av New Public Management. Idéen om att tillta åtgärder för att öka effektiviteten i verksamheten är en av grunderna i den idealtyp av NPM som återfinns tidigare i detta arbete. Visserligen kan man anse att de argument som anförs vad gäller decentralisering och effektivisering också skulle kunna kopplas till IHM-modellen. Detta då In-house Management förespråkar att den beslutsnivå som har bäst kompetens bör vara ansvariga för verksamheten. Man kan mena att en effektivisering sker som en följd av ökad kompetens på det aktuella uppdraget, och således blir effektiviseringen en konsekvens av andra åtgärder, snarare än ett mål i sig. Däremot betonas det i betänkandet inte att det rör sig om en omlokalisering av kompetensmässiga skäl, och således blir mitt antagande att detta inte utgör en anledning till strävan om effektivisering. Därför blir betonandet av effektivisering snarare något jag betraktar som ett NPM-enligt resonemang i detta betänkande.

Ytterligare en aspekt som är att betrakta som IHM-kompatibel i betänkande 1990/91:UbU4 är utskottets understrykande av vikten av den likvärdiga utbildningen. Till skillnad från betänkande 1988/89:UbU7 finns det i detta betänkande en något tydligare definition av begreppet likvärdig, och även åtgärder för att denna likvärdighet ska säkerställas. Likvärdighet innebär i detta betänkande att alla barn och unga ska ha "lika tillgång" till utbildning. Denna målsättning är något jag menar platsar inom ramen för In-house Management. Detta stärks av utskottets vilja att garantera detta genom öronmärkta ekonomiska medel till de lokala huvudmännen. Att staten bistår med resurser för att säkra jämlika förutsättningar för kommunerna att bedriva skolverksamhet gör att den marknadsmässiga princip som annars tillåts råda, att skolornas verksamhet och dess kvalitet avgörs av det underlag respektive kommun har genom egen bärkraft, elimineras. Minimeringen av traditionella marknadsmässiga förhållanden samt betonandet av likvärdighet gör således att delar av detta betänkande kan placeras inom ramen för In-house Management. Samtidigt vilar centrala delar av betänkandet på NPM-kompatibla idéer, och således blir det komplicerat att placera betänkandet i sin helhet inom ramen för vare sig NPM eller IHM.

I betänkande 1991/92:UbU22, "fristående skolor", återfinns flertalet resonemang och ståndpunkter som är NPM-enliga. Betänkandet vilar på meningen att fler aktörer inom skolsektorn är något önskvärt, då detta enligt utskottet leder till en större valfrihet för eleverna och deras föräldrar. Synen på konkurrens som något positivt, och flera aktörer som verkar på en marknad som något önskvärt, är ett av New Public Managements mest distinkta karaktärsdrag. Således utgörs betänkandets grund av samma idéer som New Public Management vilar på. Visserligen kan man betrakta det förslag till beslut, att fristående skolor ska ha snarlika ekonomiska förutsättningar som de kommunala skolorna, som en IHM-inspirerad idé. Att med offentliga medel eliminera de ojämlika ekonomiska förutsättningar som råder, och således minimera de marknadsaspekter som finns

vad gäller till exempel konkurrensfördelar, kan betraktas som en åtgärd för att undvika ett marknadsskapande av skolsektorn. När utskottet dessutom motiverar detta med att förslaget kommer tillintetgöra de incitament som fristående skolor tidigare har haft för att ta ut avgifter för studieplatser så kan man ana en strävan efter likvärdighet såväl för skolaktörerna som för eleverna och deras föräldrar. Frågan är om den likvärdighet som återfinns inom IHM berör aktörernas rätt till etablering, snarare än elevernas rätt att ta del av utbildning. Den definition av likvärdighet som återfinns i tidigare behandlade betänkanden utgår från eleverna som subjekt och deras rätt till en tillgänglig utbildning. I detta betänkande blir den underförstådda definitionen snarare elevernas rätt att fritt välja skola, samtidigt som begreppet också appliceras på aktörerna som verkar inom skolsektorn. Min mening är att den definition av likvärdighet som återfinns i detta betänkande därmed snarare placeras i idealtypen av NPM, snarare än IHM. Min uppfattning är således att betänkandet i stora drag bör placeras inom ramen för NPM, trots att begreppet likvärdighet återfinns vid flertalet tillfällen i det som utskottet anför.

I betänkandet har även de socialdemokratiska ledamöterna valt att reservera sig mot förslaget om offentlig finansiering av de fristående skolorna. Ledamöternas argument, menar jag, kan placeras inom ramen för In-house Management. De socialdemokratiska ledamöterna betonar vikten av att bevara synen på skolan som gemensam, och budskapet som förs fram är att utbildningen ska behandlas utifrån de långsiktiga mål och visioner som man från politiskt håll har beslutat om. Dessa mål och visioner utgörs av bland annat likvärdighet, detta då definierat som rätten till utbildning. Dessa typer av argument, som dessutom motsätter sig valfrihet som ett mål i sig snarare än en åtgärd för att nå mer långsiktiga visioner, är av tydlig IHM-karaktär.

Även i betänkande 1992/93:UbU17, ”valfrihet i skolan”, finns en stor andel resonemang och ståndpunkter som har hemvist i de idéer som New Public Management grundar sig på. Utskottet beskriver syftet med reformen som ”att bryta upp det offentliga skolmonopolet” (bet. 1992/93:UbU17). Här finns alltså en uttalad strävan om att fler aktörer ska ta plats inom skolsektorn, inte som en åtgärd för ett annat utbildningspolitiskt mål, utan som en åtgärd med ett egenvärde. Syftet tyder på en ambition om att öka de marknadsmässiga inslag som återfinns i idealtypen av New Public Management, så som ökad konkurrens och fler aktörer på samma ”marknad”. Genomgående i betänkandet betonas vikten av en stor valfrihet för eleverna och deras föräldrar (bet. 1992/93:UbU17). Även detta är att betrakta som en tydlig NPM-inspirerad idé.

I betänkandet tillstyrker utskottet propositionens förslag om att de pedagoger som verkar inom de entreprenadskolor som ska ta plats inom skolsektorn inte ska omfattas av krav på lärarbehörighet (bet. 1992/93:UbU17). Detta motsätter sig de socialdemokratiska ledamöterna, som menar att rätt kompetens är central för de som verkar som pedagoger inom skolväsendet. Ledamöternas argument placeras inom idealtypen för In-house Management, där kompetensen betraktas som viktig inom skolsektorn. De socialdemokratiska ledamöterna motiverar dessutom detta med att likvärdigheten, definierat som elevers rätt till en tillgänglig och kvalitativ utbildning, riskerar att kompromissas när vissa skolor tillåts verka utan behöriga lärare. Min uppfattning är att de socialdemokratiska ledamöternas invändning bör

placeras inom ramen för IHM, till skillnad från utskottets förslag som snarare är att betrakta som ett NPM-enligt ställningstagande. Visserligen kan man argumentera för att kompetens i detta fall inte enbart utgörs av akademiska meriter inom pedagogik, utan att yrkeskunskap i det berörda ämnet också är en viktig kompetens i sammanhanget. Med detta resonemang skulle man kunna anse att även utskottets förslag går att placera inom ramen för IHM. Jag menar däremot att det lämpar sig att placera utskottets ställningstagande inom New Public Management, då det i ett utbildningssammanhang får anses vara centralt med en pedagogisk kompetens.

I betänkande 1992/93:UbU17 argumenterar utskottet avslutningsvis för entreprenadlösningar genom att betona det positiva i att ”förnya” skolektorn. Att beskriva skolväsendets utveckling på detta sätt tyder på en syn på utbildningen som en marknadsvara, snarare än en tjänst som ska erbjudas likvärdigt till alla medborgare. Även detta signalerar en underliggande syn på skolan som går i linje med idén om New Public Management.

Vad säger då detta om Socialdemokraternas kontra Moderaternas syn på New Public Management och den så kallade marknadsiseringen av skolan?

De två första betänkandena, som omfattar kommunaliseringsfrågan, presenterades av socialdemokratiska regeringar och tillstyrktes av de socialdemokratiska ledamöterna i utbildningsutskottet. Dessa betänkanden rymmer visserligen en del inslag av In-house Management, men även betydande delar av New Public Management. De två senare betänkandena, som omfattar friskolefrågan, presenterades av borgerliga regeringar och tillstyrktes av de moderata ledamöterna i utbildningsutskottet. Dessa betänkanden rymmer huvudsakligen inslag av New Public Management, med några få undantag för ett antal In-house Management-inslag. De moderata ledamöterna i utbildningsutskottet invände inte mot de centrala delarna av bet. 1988/89:UbU7 samt bet. 1990/91:UbU4, medan de socialdemokratiska ledamöterna reserverade sig eller invände på annat vis mot bet. 1991/91:UbU22 samt bet. 1992/93:UbU17.

Av detta skulle man kunna dra slutsatsen att Moderaterna i stor utsträckning har varit delaktiga i marknadsiseringen av skolan, samtidigt som Socialdemokraterna har ett något mindre ansvar i frågan. Jag menar däremot att det är mer komplext än så.

Socialdemokraternas kommunalisering av skolan innebar inte bara en förflyttning av ansvar för skolväsendet från central till lokal nivå. Den medförde också en ny styrmodell för skolektorn med utgångspunkt i en mål- och resultatorienterad styrning. För att underlätta för den nya styrningsmodellen att ta form behövde detaljregleringen upphöra, och det lokala ansvaret blev till följd av detta så småningom mer eller mindre absolut. Trots upprepade försök till ekonomisk kompensation genom statsbidrag var det svårt att undgå de varierande ekonomiska förutsättningarna som fanns hos kommunerna, något som senare kom att innebära varierande kvalitet i de kommunala skolorna (Skolvärlden 2019). Enligt den så kallade privatiseringstrappan, en modell som ska illustrera skiftet från en generell välfärdsstat till ett marknadsliberalt samhälle där privata aktörer återfinns inom välfärden, kan varierande kvalitet på välfärdstjänsterna leda till en ökad efterfrågan på valmöjligheter (Suhonen & Kessel, s. 22). I bet. 1990/91:UbU4 och tillhörande proposition 1990/91:18 öppnade den socialdemokratiska regeringen

upp för skolval i en viss utsträckning (bet. 1990/91:UbU4). Visserligen innebar förslaget endast en minimal valfrihet mellan de kommunala skolorna som var verksamma i elevens närhet. Däremot möjliggjorde detta en ny norm vad gäller synen på utbildning och de krav som ställs på skolor och dess huvudmän.

Efter valet 1991 fanns det både en efterfrågan och en vilja att realisera de förslag som presenteras i bet. 1991/92:UbU22 samt bet. 1992/93:UbU17. Fler aktörer kunde etablera sig på skolans "marknad" och fler elever kunde välja vilken skola de ville bedriva studier vid. Visserligen motsatte sig Socialdemokraterna de reformer som presenterades och diskuterades inom ramen för bet. 1991/92:UbU22 samt bet. 1992/93:UbU17, vilket tyder på en vilja att mota den marknadsisering som den borgerliga regeringen eftersträvade. Däremot hade de marknadsinslag som återfinns i bet. 1988/89:UbU7 samt 1990/91:UbU4 möjliggjort för denna reformvåg, och således är det inte oproblematiskt att enbart ställa riksdagens borgerliga partier till svars för den utveckling som skedde inom skolväsendet under den aktuella tidpunkten.

7 Slutsatser

I detta kapitel kommer jag redogöra för mina slutsatser. Detta utifrån uppsatsen diskussion. Slutligen kommer jag att besvara arbetets frågeställning.

Socialdemokraternas respektive Moderaternas syn på marknadsiseringen av skolan kan vid första anblick anses vara självklar. Moderaterna är ett parti som vilar på en marknadsvänlig ideologi, samtidigt som Socialdemokraterna har en mer återhållsam syn på marknadslösningar inom offentlig sektor. I detta arbete har det däremot blivit tydligt att även Socialdemokraterna har förespråkat inslag i offentlig sektor som går i linje med de marknadsorienterade idéer som återfinns i New Public Management. Mål- och resultatorienterad styrning introducerades inom skolektorn av Socialdemokraterna, liksom de första stegen mot en utbredd valfrihet för elever och deras föräldrar vad gäller val av skola. Samtidigt togs initiativet till de stora marknadsreformerna inom skolväsendet, som möjliggjorde för fristående aktörer att etablera sig inom skolektorn, av den borgerliga regeringen som tillträdde 1991. Socialdemokraternas kommunalisering innebar måhända inte en lika distinkt marknadsisering av skolväsendet som den moderata friskolereformen. Däremot är min uppfattning att kommunaliseringen ändå innebar ett introducerande av vissa marknadsinslag inom skolektorn och, framför allt, ett möjliggörande för vidare marknadsisering av svensk skola.

Svaret på uppsatsens frågeställning blir därför att Socialdemokraternas ansvar för marknadsiseringen av skolan framför allt utgörs av partiets första initiativ till en alternativ styrningsmodell, samt öppnandet för den valfrihet som idag råder i den svenska skolan. Moderaterna är i sin tur ansvariga för de fristående skolornas rätt att etablera sig på den svenska skolmarknaden, samt införandet av likvärdiga finansiella möjligheter att bedriva verksamhet för kommunala respektive fristående skolor. Huruvida Socialdemokraterna kan hållas ansvariga för möjliggörandet av den marknadsisering som Moderaterna och den borgerliga regeringen kom att genomföra kan tvistas om. Min mening är däremot att friskolereformen och etableringen av tydliga marknadsinslag i skolväsendet inte hade varit möjliga utan den socialdemokratiska kommunaliseringsreformen.

Avslutningsvis kan alltså konstateras att det marknadsorienterade partiet Moderaterna och det något mer marknadskritiska partiet Socialdemokraterna har en viss samsyn vad gäller marknadsinslag i offentlig sektor, och att båda partierna har en del av ansvaret för marknadsiseringen av svensk skola.

8 Referenser

8.1 Litteratur

- Bergström, Göran – Per-Anders Svärd, 2018. ”Idé- och ideologianalys” i Kristina Boréus & Göran Bergström (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB, s. 133–176.
- Ehn, Peter – Göran Sundström, 2020. ”Förvaltningspolitik i förändring” i Peter Ehn & Göran Sundström (red.) *Statlig förvaltningspolitik för 2020-talet*. Stockholm: Statskontoret, s. 13–36. [Elektronisk] Tillgänglig: https://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2020/oos_statlig-forvaltningspolitik-2020-talet.pdf. Hämtdatum: 2021-11-04.
- Esaiasson, Peter – Mikael Gilljam – Henrik Oscarsson – Ann Towns – Lena Wägerud, 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Hood, Christopher, 1991. ”A Public Management for All Seasons?”, *Public Administration*, Vol. 60, nr. 1, s. 3–19.
- Hood, Christopher, 1995. ”The ‘new public management’ in the 1980s: variations on a theme”, *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 20, nr. 2/3, s. 93–109.
- Lægread, Per, 2015. ”Christopher Hood, ’A Public Management for All Seasons?’” i Martin Lodge, Edward C. Page & Steven J. Balla (red.) *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Oxford: Oxford University Press, s. 541–558. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www-oxfordhandbooks-com.ludwig.lub.lu.se/view/10.1093/oxfordhb/9780199646135.001.0001/oxfordhb-9780199646135-e-25>.

8.2 Källor

- Bet. 1988/89:UbU7. Skolans utveckling och styrning. Utbildningsutskottets betänkande.
- Bet. 1990/91:UbU04. Ansvaret för skolan. Utbildningsutskottets betänkande.
- Bet. 1991/92:UbU22. Fristående skolor. Utbildningsutskottets betänkande.

- Bet. 1992/93:UbU17. Valfrihet i skolan. Utbildningsutskottets betänkande.
- Löfven, Stefan, 2013. ”Välfärdens yrken måste få sin frihet och status åter”. *Dagens Nyheter*. Debattartikel. 2013-11-15. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.dn.se/debatt/valfardens-yrken-maste-fa-sin-frihet-och-status-ater/> Hämtdatum: 2021-11-03.
- Skolvärlden, 2019. ”30 år efter kommunaliseringen: ’Minns hur lärare sörjde tillsammans’”. Nyhetsartikel. 2019-12-06. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://skolvarlden.se/artiklar/30-ar-sedan-kommunaliseringen-minns-hur-larare-sorjde-tillsammans>. Hämtdatum: 2022-01-02.
- SOU 2013:56. *Friskolorna i samhället*.
- SOU 2014:5. *Staten får inte abdikera – om kommunaliseringen av den svenska skolan*.
- Suhonen, Daniel – Dany Kessel. *Välfärden är vinsten*. Katalys. [Elektronisk] Tillgänglig: https://www.katalys.org/wp-content/uploads/2017/03/katalys_no_1.pdf. Hämtdatum: 2022-01-02.
- Statskontoret 2013. *Resurserna i skolan*. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2013/201310.pdf>. Hämtdatum: 2021-11-03.